

*Савочкіна Д. О.,**ад'юнкта кафедри адміністративного права, процесу**та адміністративної діяльності ОВС**факультету підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки**Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ (АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ)

Анотація. Стаття присвячена розгляду сутності й змісту адміністративно-правового регулювання кадрового забезпечення діяльності Національної гвардії України. Основну увагу приділено таким її складовим, як морально-психологічне забезпечення й соціально-виховна робота.

Ключові слова: вдосконалення, кадрове забезпечення, морально-психологічне забезпечення, Національна гвардія України, соціально-виховна робота.

Постановка проблеми. Подальша розбудова правової демократичної держави неможлива без утворення ефективної системи забезпечення національної безпеки, центральним елементом якої виступає внутрішня безпека. Саме вона створює умови сталого розвитку суспільства, сприяючи консолідації нації для ефективного подолання кризових явищ політичного, економічного і соціального характеру. Відповідно військові формування, правоохоронні та інші державні органи повинні постійно здійснювати заходи щодо забезпечення внутрішньої безпеки держави шляхом запобігання, виявлення та припинення різного роду негативних явищ певної генези.

Як свідчить зарубіжний досвід, навіть у розвинутих демократичних державах постійно виникає потреба застосування заходів адміністративного примусу органами охорони правопорядку для припинення протиправних дій з боку різних радикально налаштованих екстремістських (терористичних, диверсійних) груп, метою яких є створення політичного напруження, зміна конституційного ладу, територіальної цілісності країни тощо. Сучасні реалії свідчать і про зростання ймовірності поширення в Україні транснаціональної злочинності, що негативно впливатиме на криміногенну обстановку в окремих регіонах і країні загалом.

Поява нових криміногенних факторів утворює умови для появи нових загроз для життя і здоров'я людини, законних інтересів суспільства і держави, порушень громадського порядку, стабільного функціонування інститутів країни тощо. Це вимагає від сил охорони правопорядку, насамперед від Національної гвардії України, розробки і реалізації сучасних підходів протидії цим загрозам, адекватних новим формам і проявам злочинності, яка сьогодні перетворилася на професійну, організовану, технічно-забезпечену діяльність. Тому нині у діях (заходах) із запобігання та протидії тероризму, екстремізму, диверсійно-підривної, розвідувальної діяльності і т. ін. є цілком доречним використання таких форм і методів, прийомів і способів службово-бойової діяльності правоохоронних органів і військових формувань, як спеціальні операції [1, с. 5–6].

Безперечно, серед невід'ємних умов організації і проведення спеціальних дій і заходів Національної гвардії України є їх усебічне забезпечення, до одної зі складових якого належить кадрове. Отже, дослідження цього виду забезпечення має важливе теоретичне й практичне значення для підвищення ефективності адміністративної діяльності цього військового формування із правоохоронними функціями, зокрема при ускладненні оперативної обстановки.

Загальнотеоретичним підґрунтям розгляду проблеми стали наукові розробки таких дослідників, як С.В. Белай, С.А. Буткевич, Ю.В. Дубко, І.О. Кириченко, В.В. Конопльов, О.В. Копан, В.В. Крутов, С.О. Кузніченко, В.А. Лаптії, М.Б. Саакян, О.М. Шмаков тощо. Аналіз теоретичних поглядів названих науковців дав змогу оцінити стан дослідження проблеми, визначити коло питань, які взагалі не були предметом наукового пошуку. Однак слід зауважити, що відсутність комплексних досліджень адміністративно-правового регулювання кадрового забезпечення діяльності Національної гвардії України певною мірою негативно позначається на розвитку методологічних аспектів, спрямованих на вдосконалення діяльності цього військового формування, а відтак і на практичну реалізацію.

Мета статті. Отже, актуальність і значущість проблеми, що досліджується, обумовлена необхідністю її комплексного розкриття з позицій адміністративно-правового забезпечення, а також відсутністю ґрунтовних розробок у вітчизняній правовій науці, що зумовило своєчасність вибору теми даної наукової розвідки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасне середовище часто створює агресивне поле для людини й мимоволі втручається в її особистісний простір. Це вторгнення негативно позначається на здоров'ї будь-якої особистості в цілому, передусім на її психічному стані. Враховуючи, що людина, її життя і здоров'я, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (див. ст. 3 Конституції України [2]), то перед суспільством постає низка важливих завдань, зокрема збереження психічного здоров'я людини.

У процесі реформування військового формування, що діє у складі МВС України (війська внутрішньої та конвойної охорони, внутрішні війська, Національна гвардія), висуваються нові вимоги щодо підготовки різнобічно розвинених, високопрофесійних військовослужбовців, які психологічно і професійно будуть готові до виконання службових обов'язків як у повсякденних, так і особливих умовах діяльності. Отже, виконувати складні завдання здатні тільки фахівці з високими морально-психологічними якостями. У цьому аспекті сили охорони правопорядку становлять особливий інтерес для правників і науковців, оскільки в силу специфіки своєї діяльності у них жорстко детермінується психічне здоров'я особового складу. Будь-які обмеження та стресові ситуації, різного роду ускладнення в їх діяльності породжують негативні емоції, що викликає перенапруження фізичних і психічних сил.

У нормативно-правових актах стосовно діяльності правоохоронних органів і військових формувань неодноразово підкреслюється, що їх особовий склад повинен мати високі професійні, ділові та моральні якості, бути здатним виконувати завдання у складних умовах служби як невід'ємні умови подальшого просування по службі, призначення на вищестоящу посаду, присвоєння чергового звання зокрема, та успішного виконання службово-бойових завдань цих сил охорони правопорядку загалом.

На наш погляд, кадрове забезпечення діяльності Національної гвардії України повинно включати такі напрями, як облік кадрів, морально-психологічне забезпечення, соціально-виховна робота, профілактика корупційних правопорушень та інших порушень дисципліни й законності, а також підготовка особового складу. Зупинимось на них нижче детальніше.

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про Національну гвардію України» особовий склад Національної гвардії України складається з військовослужбовців та працівників. Отже, вона комплектується військовослужбовцями, які проходять військову службу за контрактом та за призовом. Разом з цим, головний орган військового управління Національної гвардії України та органи військового управління її оперативного-територіальних об'єднань можуть комплектуватися державними службовцями [3]. При цьому трудові відносини працівників Національної гвардії України регулюються законодавством про працю, державну службу та укладеними трудовими договорами (контрактами), а її комплектування військовослужбовцями та проходження ними військової служби здійснюються відповідно до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» [4] та Положення про проходження військової служби громадянами України в Національній гвардії України, що затверджується Президентом України.

У військовій термінології під морально-психологічним забезпеченням дій військ розуміється комплекс узгоджених за цілями, часом, послідовністю, силами та засобами заходів, що здійснюються командирами, штабами, органами виховної роботи, службами для досягнення високого морального духу особового складу, який забезпечує успішне виконання службово-бойових завдань в умовах мирного й воєнного часу. Цей специфічний вид забезпечення, разом з іншими видами забезпечення діяльності військ, має й свої особливості, до яких належать: самостійність; охоплення всіх сфер службової і бойової діяльності військ; здійснення в мирний і воєнний час; вплив на особовий склад усіх протидіючих сторін; взаємозв'язок з іншими видами забезпечення [5, с. 11, 12]. Отже, морально-психологічне забезпечення є комплексом заходів з формування у особового складу військ високих морально-психологічних якостей, перехоплення й утримання морально-психологічної переваги над противником (правопорушником) з метою виконання бойових завдань.

Але морально-психологічне забезпечення діяльності Національної гвардії України має свою специфіку [6, с. 117]. Так, проведення спеціальних дій (заходів) її підрозділами завжди пов'язано з виникненням або ліквідацією (мінімізацією) наслідків надзвичайних ситуацій соціального, воєнного, техногенного чи природного характеру, тобто діями особового складу в екстремальних умовах, пов'язаними зі станом емоційно-психологічної напруженості, перевтомою, підвищеним ризиком, психоемоційним навантаженням і впливом стресогенних факторів. Таким чином, морально-психологічне забезпечення діяльності Національної гвардії України покликано забезпечити психологічне моделювання завдань, умов і ускладнень при здійсненні відповідних дій чи заходів та їх практичну реалізацію [7, с. 96].

У свою чергу, соціально-виховна робота у Національній гвардії України має бути спрямована на забезпечення високої бойової готовності і військової дисципліни її структурних підрозділів, застосування всіх військовослужбовців навколо ідеї державної незалежності України, вивчення і розуміння ними закономірностей історичного процесу становлення самостійної соборної держави, виховання у військовослужбовців глибокого почуття любові до України, її народу, культури, традицій та святинь, духовної та психологічної готовності до успішного

виконання службово-бойових завдань. При цьому її зміст у різних умовах діяльності визначатиметься виходячи з прийнятого рішення командиром, характеру виконуваних завдань, особливостей обстановки, рівня підготовки особового складу, його соціально-психологічного стану.

На наш погляд, соціально-виховна робота повинна проводитися безупинно і тим активніше, чим складніша обстановка, бути цілеспрямованою, конкретною та гнучкою. У її організації мають широко використовуватися різноманітні форми, методи, прийоми і засоби. При цьому найважливішим методом виховання підлеглих є індивідуальна робота, яку зобов'язані планово проводити всі посадові особи. Відтак, під час проведення виховної роботи командири, офіцери виховної та соціально-психологічної служб зобов'язані підтримувати тісні зв'язки з місцевими органами публічної адміністрації, виховними структурами правоохоронних органів, Збройних Сил України та інших військових формувань.

Узагальнюючи викладене вище та відповідні положення статутів військових формувань, пропонуємо до завдань соціально-виховної роботи в підрозділах Національної гвардії України віднести: виховання у військовослужбовців відданості українській державі, її народу, вірності військовій присязі та військовому обов'язку; роз'яснення особовому складу державної важливості завдань, покладених на Національну гвардію України, виховання високої особистої відповідальності за їх виконання; здійснення заходів професійного, психологічного підбору військовослужбовців і розподіл їх за підрозділами; забезпечення соціального і правового захисту, адаптація військовослужбовців відповідно до їх спеціальностей, індивідуальних і психологічних особливостей та умов служби; виховання офіцерів у дусі високої відповідальності за організацію та несення бойової служби, постійне управління частинами, підрозділами, вартами (нарядами), групами бойового порядку за будь-яких умов; зміцнення військової дисципліни, згуртування військових колективів, утвердження пріоритетності високоморальних, гуманітарних норм у взаєминах військовослужбовців; формування в особового складу високої пильності та службової активності, мужності, сміливості, чесності і невідкупності, дружби та військового братства, почуття святості варті, поста і недоторканості чатового; підтримка творчої ініціативи, раціоналізаторства та винахідництва особового складу в удосконаленні служби, оволодінні технічними знаннями, підвищенні класності; інформування військовослужбовців про успішно-політичне становище в Україні, в районі виконання завдань бойової служби; пропаганда та впровадження передового досвіду бойової служби, навчання і виховання особового складу тощо.

Безперечно, під час організації соціально-виховної роботи в підрозділах Національної гвардії України, крім загальних вимог, мають бути враховані також особливі завдання, що випливають із призначення, організаційної структури та характеру діяльності її структурних підрозділів. Крім цього, позитивний вплив соціально-виховної роботи на забезпечення успішного виконання поставлених завдань досягатиметься:

- своєчасним доведенням до офіцерів підрозділів завдань з соціально-виховної роботи, інструктажем про її зміст, форми і методи;
- глибоким знанням офіцерами поставлених завдань, наказів і розпоряджень командирів (начальників), своєчасним реагуванням на зміни оперативної обстановки;
- комплексним підходом до постановки всієї справи виховання особового складу з урахуванням різних груп і категорій військовослужбовців;

– цілеспрямованою організаторською і виховною роботою командирів (начальників) з військовослужбовцями безпосередньо в підрозділах, вартах, військових і добових нарядах; тісним зв'язком з особовим складом, активним впливом на кожного військовослужбовця, знанням їх запитів і потреб;

– підтриманням безперервного зв'язку та обміном інформацією між різними службами, розробкою і проведенням спільних заходів, спрямованих на всебічну підготовку сил і засобів для успішного виконання поставлених завдань, тісною взаємодією з іншими зацікавленими суб'єктами;

– узагальненням, поширенням і впровадженням передового досвіду виховної роботи для виконання поставлених завдань, заохочуванням військовослужбовців за розумну ініціативу та активність у її впровадженні.

Отже, соціально-виховна робота в діяльності Національної гвардії України спрямована на підтримку у військовослужбовців високого морального стану, пильності, стійкості у подоланні труднощів, розвиток у них розумної ініціативи, сміливості, винахідливості і рішучості. Вважаємо, що під час підготовки до дій у разі ускладнення оперативної обстановки соціально-виховна робота має бути максимально оперативною, для її проведення слід повною мірою використовувати можливості виховного впливу на особовий склад до виїзду (виходу) із частини, під час зупинок на марші, у пунктах збору, під час зайняття підрозділами і військовими нарядами визначених місць у бойовому порядку. За таких умов і обставин основною формою соціально-виховної роботи має бути особисте спілкування керівників усіх рівнів з підлеглими. У разі зміни обстановки та виникнення нових завдань командири, офіцери повинні оперативно довести їх до особового складу, організувати таку роботу з урахуванням цих змін і прийнятих вищестоящими командирами (начальниками) рішень.

Слід зазначити, що військовослужбовці Національної гвардії України на період військової служби зупиняють членство в політичних партіях та професійних спілках. Вони не можуть бути членами громадських об'єднань, крім об'єднань, статутні положення яких суперечать засадам діяльності Національної гвардії України, а також брати участь у їх роботі у вільний від обов'язків військової служби час. Також організація військовослужбовцями Національної гвардії України страйків і участь у їх проведенні не допускається [3].

Стосовно осіб, які претендують на зарахування для проходження служби на відповідних посадах у Національній гвардії України, за їх письмовою згодою проводиться спеціальна перевірка в порядку, встановленому Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції» [8]. Водночас не може бути прийнята на службу до Національної гвардії України особа, яка має не погашену або не зняту судимість за вчинення злочину (крім реабілітованої особи) або на яку протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення.

Відповідно до ст. 10 Закону України «Про Національну гвардію України» підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації осіб офіцерського складу для Національної гвардії України проводиться згідно із законодавством України у вищих навчальних закладах Національної гвардії України, інших вищих навчальних закладах, а також за кордоном. Разом з цим, підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації особового складу Національної гвардії України, який виконує завдання з охорони ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання державної власності, важливих державних об'єктів та спеціальних вантажів, проводиться на договірних засадах у

навчальних закладах (центрах) державної системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації фахівців фізичного захисту, обліку та контролю ядерних матеріалів [3].

Підготовка рядового, сержантського і старшинського складу проводиться у відповідних навчальних військових частинах (центрах) Національної гвардії України, а також на договірних засадах у навчальних частинах Збройних Сил України чи правоохоронних органів спеціального призначення та навчальних закладах системи МВС України. Порядок проходження підготовки і зборів резервістами Національної гвардії України встановлюється Положенням про проходження громадянами України служби у військовому резерві Національної гвардії України.

Отже, належний стан організаційного й тактичного забезпечення діяльності Національної гвардії України є одним із основних факторів успішного виконання поставлених перед нею завдань. Воно досягається завдяки: навчанню особового складу, що бере участь у таких заходах, способам тактичних дій задіяних підрозділів та їх окремих військовослужбовців; кваліфікованій підготовці та досвідченості керівника заходів, керівного складу, старших груп бойового порядку, нарядів, варт тощо; бойовій, фізичній, спеціальній і морально-психологічній підготовленості особового складу до виконання поставлених завдань тощо.

З урахуванням специфіки цих складових кадрового забезпечення, у структурі Головного управління Національної гвардії України створені й функціонують організаційно-штатний відділ, управління бойової та спеціальної підготовки, управління кадрового забезпечення, управління по роботі з особовим складом. Водночас даний головний орган військового управління: організує підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації особового складу Національної гвардії України у навчальних військових частинах (центрах) Національної гвардії України, бере участь у формуванні державного замовлення на підготовку фахівців у навчальних закладах; організує підготовку оперативно-територіальних об'єднань, з'єднань, військових частин і підрозділів до виконання службово-бойових завдань; відповідно до закону протидіє і запобігає корупційним правопорушенням та злочинам у сфері службової діяльності особового складу Національної гвардії України; здійснює заходи з комплектування Національної гвардії України військовослужбовцями і працівниками; забезпечує проведення виховної роботи серед особового складу Національної гвардії України, здійснення заходів щодо зміцнення дисципліни і правопорядку, морально-психологічного забезпечення бойової та мобілізаційної готовності Національної гвардії України тощо [9].

Висновки. Таким чином, адміністративно-правове регулювання кадрового забезпечення діяльності Національної гвардії України має на меті забезпечити стійке, постійне й адекватне функціонування свідомості та психіки особового складу, дій підрозділів в умовах, що швидко змінюються, пов'язаних з підготовкою та виконанням певних завдань, передусім за надзвичайних ситуацій різноманітного походження. При цьому пріоритетними завданнями служб кадрового забезпечення Національної гвардії України мають бути: формування, вдосконалення та підтримання професійно-психологічної орієнтованості особового складу; розвиток професійної спостережливості, пам'яті, мислення, вміння враховувати працівниками та військовослужбовцями психологічні аспекти при виконанні певних завдань; належна підготовка, перепідготовка й підвищення кваліфікації особового складу для належного виконання завдань і функцій Національної гвардії України; недопущення вчинення правопорушень (у тому числі корупційних) військовослужбовцями та посадовими особами цього військового формування.

Література:

1. Іванов С.І. Нормативно-правові засади всебічного забезпечення спеціальних операцій органів внутрішніх справ України : дис. ... канд. юрид. наук : 21.07.05 / Іванов Святослав Ігорович ; МВС України, Кримськ. юрид. ін-т ОДУВС. – Сімферополь, 2011. – 201 с.
2. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Про Національну гвардію України: Закон України від 13 берез. 2014 р. № 876-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 17. – Ст. 594.
4. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25 берез. 1992 р. № 2232-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 385.
5. Говоруха В.В. Морально-психологічне забезпечення службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України : [навч. посіб.] / В.В. Говоруха, О.О. Ілляк. – Х. : Війск. ін-т внутр. військ МВС України, 2002. – 280 с.
6. Крикун В.В. Морально-психологічне забезпечення спеціальних операцій органів внутрішніх справ / В.В. Крикун // Кримськ. юрид. вісн. – 2010. – Вип. 1 (8). – Ч. 1. – С. 116–122.
7. Буткевич С.А. Морально-психологічне забезпечення службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку : [матеріали ІХ міжнар. наук.-практ. конф.]. – Донецьк : ДЮІ МВС України, 2013. – С. 93–97.
8. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 7 квіт. 2011 р. № 3206-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 40. – Ст. 404.
9. Питання головного органу військового управління Національної гвардії України : Указ Президента України від 28 берез. 2014 р. № 346/2014 // Урядовий кур'єр. – 2014. – № 59.

Савочкина Д. О. Кадровое обеспечение деятельности Национальной гвардии Украины (административно-правовые аспекты)

Аннотация. Статья посвящена рассмотрению сущности и содержанию административно-правового регулирования кадрового обеспечения деятельности Национальной гвардии Украины. Основное внимание уделено таким ее составляющим, как морально-психологическое обеспечение и социально-воспитательная работа.

Ключевые слова: усовершенствование, кадровое обеспечение, морально-психологическое обеспечение, Национальная гвардия Украины, социально-воспитательная работа.

Savochkina D. Staffing of the National Guard of Ukraine (Administrative and Legal Aspects)

Summary. The article discusses nature and content of administrative and legal regulatory of staffing of the National Guard of Ukraine. Emphasis is placed on its components such as moral and psychological support and socio-educational work.

Key words: improvement, staffing, moral and psychological support, National Guard of Ukraine, social and educational work.